

Valtuustoaloite lasten ja nuorten lukutaidon vahvistamiseksi

487/12.00.01/2019

KAUPVALT 09.12.2019 § 131

"Lukutaito on mahtava voima

Lukeminen ja lukuharrastus luovat perustan lapsen oppimiselle. Lukutaito lisää tasa-arvoa sekä vähentää köyhyyttä ja syrjäytymistä. Lukutaidon haltuunotto on siis erittäin merkittävä ja vaikeuksia ennalta ehkäisevä askel lapsen elämänpolulla.

Suomalaiset kuuluvat useiden mittausten mukaan maailman parhaimpiin ja aktiivisimpiin lukijoihin. Selviä muutoksia huonompaan suuntaan on kuitenkin havaittavissa. Osaamiserot sukupuolten välillä ovat Suomessa OECD-maiden suurimmat. Myös perhetausta vaikuttaa lasten taitotasoon entistä enemmän.

Nyt tarvitaan konkreettista apua lukutaitotyöhön.

Esitys

Valtuusto esittää, että sivistyslautakunta kokoaa yhdessä päiväkotien, koulujen, kirjaston ja kaikkien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien kanssa ehdotuksia, millä keinoin voimme parantaa lukutaito-oppimisympäristöjä ja opintopolkuja. Samalla selvitetään tarvittavat resurssit.

Lasten ja nuorten lukutaidon vahvistaminen huomioidaan talousarviota laadittaessa sekä mahdollisena strategian päivitystarpeena.

Seuraavan linkin takana on Lukukeskuksen mielenkiintoinen yhteenveto asiasta.

5 FAKTAA LASTEN JA NUORTEN LUKEMISESTA

1. Kasvaako lukevia lapsia ilman lukevia aikuisia?
2. Miksi varhaislukeminen on korvaamatonta?
3. Miten motivoidaan lapsia ja nuoria lukemaan?
4. Tunnistavatko nuoret hyvän lukutaidon merkityksen?
5. Älylaitteet vai paperinen kirja?

<https://lukukeskus.fi/5-faktaa-lasten-ja-nuorten-lukemisesta/>

Jussi Kytömäki ym."

Päätös

Kaupunginvaltuusto päätti lähettää em. valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

KAUPHALL 16.12.2019 § 387

Kaupunginjohtaja ehdottaa:

Kaupunginhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen sivistyslautakunnalle ja nuorisovaltuustolle lausuntoa varten.

Päätös

Hyväksyttiin.

Keskustelun jälkeen nuorisovaltuusto päätti antaa lausuntonsa asiaan alla olevan mukaisesti:

Nuorisovaltuuston mielestä ongelma lukemisessa on usein se, että sitä ei koeta mieluisaksi. Suuri tekijä lukemisen mielekkyydessä on sen vapaaehtoisuus. Jos lukija itse saa itse päättää milloin ja mihin kirjaan tarttuu, on tällöin lukeminen mieluisaa. Ongelmana nuorten lukemisen vähäisyyteen on mahdollisesti tietämättömyys kirjavaihtoehtoista. Tällöin ratkaisuna kirjavinkkarit voisi toimia hyvin, jotka tavoittavat nuoret eri tavalla kuin esimerkiksi opettajat.

Parhaiten lukemiseen saadaan totutettua lapsia aloittamalla se jo varhain. Nuoret, joille on luettu esimerkiksi iltasatuja jo lapsena kiinnostuvat lukemisesta todennäköisesti paremmin myös vanhemmalla iällä. Osissa kirjastoissa tarjotaan kirjasuosituksia jo todella nuorille lapsille ja nämä ovat hyvä esimerkki siitä, miten luoda ja tarjota kaikenikäisille lukuelämyksiä. Kun kotona kannustetaan lukemiseen, se vaikuttaa usein positiivisesti sen mielekkyyden kokemiseen.

Tärkeää on, että lukemiselle saadaan jatkuvuutta. Jos jo varhain on saatu kiinnostumaan lukemisesta, on tärkeää saada tuettua mielenkiintoa vanhetessa. Kirjasuosituksilla ja vaikkapa tietynlaisilla palkinnoilla voidaan motivoida kasvavaa lukijaa. Esimerkiksi ala-astelaisille tähtitarrojen antaminen luetuista kirjoista tai vaikkapa vapaatuntien antaminen ylä-astelaisille, jos lukee riittävän monta kirjaa. Tämä voisi toimia motivaationa lukijoille, sillä siitä hyötyy jotain. Lukioissa on usein tarjolla lukudiplomeita, joilla saa kurssimerkinnän ja kevennettyä muusta opiskelusta.

Nykyään mediatekstien lukeminen on osittain korvannut perinteisten kirjojen lukemista. Kouluissa esimerkiksi käytetään usein oppimateriaaleina erilaisia uutistekstejä verkkolehdistä tai blogikirjoituksia. Tämä voi osin vaikuttaa perinteisen lukutaidon kärsimiseen, mutta se voi auttaa medialukutaidon kanssa, jota korostetaan paljon ja on tärkeä taito osata. Myös kielellä on merkitystä. Osa voi kokea eri kielillä, esimerkiksi englanniksi lukemisen mieluisammaksi ja hyödyllisemmäksi kuin suomeksi lukemisen. Tällöin eri kielillä lukemisen taito paranee.

Kouluista ja päiväkodeista tulisi käydä aktiivisesti tutustumassa kirjastoihin, jotta kirjastoista tulisi tuttuja ja turvallisia paikkoja lapsille ja nuorille. Kirjaston käyttöön pitäisi tarjota opastusta. On myös tärkeää kiinnittää huomiota kirjastojen viihtyvyyteen ja lapsi- ja nuorisomyönteisyyteen. Kirjastoissa olisi hyvä olla tiloja, joissa voisi keskustella äänekkäämmin ja siten sallia esimerkiksi läksyjen tekeminen ryhmässä.

Lukutaidon säilymisessä ja parantumisessa on tärkeää, että luetaan paljon. Olisi siis hyvä, että jokainen saa valita itse mitä lukee. Sen sijaan, että kouluissa pakotetaan lukemaan tietty kirja, voitaisiin enneminkin tarjota jokin aihepiiri, joista kirjan saa valita itse. Kiinnostavaa kirjaa lukee mieluummin, kuin tiettyä ja pakotettua kirjaa. Toki on helpompaa laittaa kaikki oppilaat lukemaan samaa teosta, kuin antaa jokaisen valita itse omansa, mutta se voi lannistaa lukijaa. Lukemisesta tulisi tehdä kokemus ja lukupaikan tulisi olla mieluisa lukijalle. Tähän voidaan vaikuttaa lisäämällä mukavia lukutuoleja ja vilttejä. Tämä voisi luoda mieluisia lukukokemuksia.

SIVLTK 07.04.2020 § 29 7.4.2020

Sivistysjohtaja ehdottaa:

Sivistyslautakunta päättää pyytää asiaan alkuopetukseen ja äidinkieleen erikoistuneiden luokanopettajien lausunnon 30.9.2020 mennessä. Lausunto työstetään em. opettajien yhteisessä työpajassa syyskuussa 2020.

Keskustelun jälkeen sivistysjohtaja muutti päätösehdotustaan.

Sivistysjohtajan muutettu päätösehdotus:

Sivistyslautakunta päättää pyytää asiaan varhaiskasvatuksen opettajien sekä alkuopetukseen ja äidin kieleen erikoistuneiden luokanopettajien lausunnon 30.9.2020 mennessä. Lausunto työstetään em. opettajien yhteisessä työpajassa syyskuussa 2020.

Päätös

Hyväksyttiin.

Kasvatus- ja opetuslautakunta 15.11.2022 § 124
754/12.00.01/2022

Valmistelija

Opetuspäällikkö Tarja Suhonen
Varhaiskasvatuksen suunnittelija Tiina Pajunen
Kirjastotoimenjohtaja Liisa Nikkilä

Varhaiskasvatus ja esi- ja alkuopetus ovat saaneet vuosille 2020-2021 erityisavustusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä lukemisen kulttuuria ja lukutaitoa vahvistaviin toimenpiteisiin. Avustuksella palkattiin lukukoordinaattori. Hän vieraili yksiköissä antaen vinkkejä ja tukea lukemisen kulttuurin vahvistamiseen (mm. vetänyt yksiköissä tarinatuokioita antaen konkreettista mallia ja ollut mukana henkilöstöpalaverissa, joissa pohdittu lukemisen merkitystä ja valittu yksikölle kehittämiskohde). Myös perheet huomioitiin jakamalla heille mm. vinkkilistoja kirjoista ja heillä oli käytössään perhelukupassit.

Erytisavustusta käytettiin myös lasten kirjallisuuden hankkimiseen ja lukemaan houkuttelevien toimintaympäristöjen luomiseen yksiköissä. Näissä hankinnoissa lukukoordinaattori oli tukena, antaen vinkkejä laadukkaista kirjoista eri-ikäisille lapsille ja auttoi yksiköitä muokkaamaan oppimisympäristöjä (hankittiin mm. sermejä, kirjavaunuja, pehmokalusteita jne.)

Kirjasto ja varhaiskasvatus ovat kehittäneet yhteistyötään mm säännöllisellä yhteistyösuunnitelman päivittämisellä, joka tulee osaksi paikallista Kulttuurikude-suunnitelmaa. Kulttuurikude on kulttuuripalveluiden, varhaiskasvatuksen ja kirjastopalveluiden yhdessä toteuttama kulttuurikasvatussuunnitelma. Sen tavoitteena on vahvistaa ylöjärveläisten lasten mahdollisuuksia osallistua ja tutustua kulttuuriin monipuolisesti sekä tuottaa kulttuurin keinoin lapsille myönteisiä ja elämyksellisiä kokemuksia.

Konkreettisenä osoituksena yhteistyöstä kirjaston kanssa ovat 12 koottua tarinalaatikkoa varhaiskasvatuksen käyttöön. Laatikot säilytetään kirjastolla ja ne ovat henkilöstön lainattavissa ympäri vuoden. Kirjastolta varhaiskasvatus saa säännöllisesti listoja lasten uutuuskirjoista, jotka ovat lainattavissa kirjastosta.

Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelmaa on myös päivitetty osuudella, joka tukee lukevaa elämäntapaa ja tasa-arvoista kirjallisuuskasvatusta koko varhaiskasvatuksessa.

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus-käsikirja on päivitetty kesäkuussa 2022. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä.

Hanke on loppukyselyn perusteella lisännyt lukemista päivittäisessä varhaiskasvatuksen arjessa. Lukemisen merkitys on ymmärretty ja siitä keskustellaan työyhteisöissä. Kirjoja on saatu päivitettyä laadukkaiksi ja oppimisympäristöt ovat kokeneet suuria muutoksia luoden lukemiselle houkuttelevan toimintaympäristön.

Perusopetus sai vuonna 2021 kaksi erillistä valtion erityisavustusta, joissa toisessa keskityttiin yläkoululaisten lukutaitoa ja lukemisen kulttuuria vahvistaviin toimiin. Toinen hanke keskittyy digitaalisten taitojen opetukseen kehittämällä medialukutaidon, tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen sekä ohjelmointiosaamisen sisältöjen integroimista osaksi opetussuunnitelmaa. Molemmat hankkeet ovat olleet käytössä vuosina 2021-2022 ja loppuraportit kootaan alkuvuodesta 2023, jolloin hankkeiden toteutuneet toiminnot kirjataan tarkemmin näkyviin.

Kun lukutaitoa ja lukemisen kulttuuria vahvistaviin toimintoihin haettiin valtion erityisavustusta, äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat olivat yhdessä opetuspäällikön kanssa suunnittelemassa hankehakemusta. Näin hankkeesta saatiin sellainen, mikä oli opettajien mielestä sillä hetkellä ajankohtaisin kehittämiskohde. Esimerkiksi äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat saivat hankkeesta lisätunteja, joiden avulla he pystyivät olemaan mukana oman koulunsa lukutaidon vahvistamisen opetuksessa omien oppituntiansa lisäksi. Samoin hankkeen avulla ostettiin selkokirjoja kaikille Ylöjärven yhtenäiskoulujen vuosiluokille 7-9. Nämä kirjavalinnat tehtiin koulussa äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan avustamana, jolloin koulun oma tarve otettiin huomioon.

Koska korona-aikana kevästä 2020 alkaen kevääseen 2022 asti kouluilla oli paljon rajoituksia kokoontumisiin ja yhteisölliseen työhön, emme voineet koota työpajaan eri koulujen työntekijöitä pohtimaan lukemisen kehittämisen asioita. Korona-aikana piti keskittyä perustyöhön ja saada rajoitukset huomioon ottaen koulutyö onnistumaan, joten kehittämistehtävät jäivät vähemmälle.

Opetuspäällikkö on luonut perusopetuksen opettajille ja koulunkäynninohjaajille kyselyn, jossa kerätään tietoa siitä, miten jokainen edistää koulussaan oppilaiden lukutaidon paranemista. Samassa kyselyssä kysytään myös, millaisia ideoita oppilaiden lukutaidon parantamiseen työntekijöillä on. Kysely sulkeutuu 14.11.2022, minkä jälkeen vastaukset kootaan.

Ennen kuin kyselyn tulokset valmistuvat, tiedämme kouluillamme olevista lukutaidon parantamiskeinoista seuraavat toimenpiteet: lukutunnit, lukudiplomit, kirjavinkkaukset, ääneen lukemiset, kirjastopalveluiden käyttäminen sekä lukustrategioiden opettelu. Nämä kaikki edistävät lukutaidon kehittymistä.

Kirjastopalveluiden toiminta ja rooli lukutaidon edistämisessä

Ylöjärven kaikissa kirjastoissa lukutaitoa edistetään erityisesti lasten ja nuorten osalta systemaattisesti monin tavoin. Päiväkodeille kirjastot tarjoavat kirjavinkkilistoja mm. uutuuksista ja pyynnöstä kirjapaketteja erilaisista teemoista. Näitä välittävät sekä kiinteät kirjastot että kirjastoauto, jonka työstä merkittävä osa on päiväkotien ja koulujen palveleminen.

Päiväkotien kanssa on tehty myös useita lukemista edistäviä yhteishankkeita, viimeisimmäksi liittyen lukukoordinaattoriin. Päiväkotiryhmät myös vierailevat kirjastoissa.

Kirjasto on muutaman vuoden ajan saanut Ylöjärven Nuorisoseuralta kierrätysmateriaalista valmistettuja ns. eskarikasseja. Niitä jaetaan kaikille eskareille kirjastokäynnin yhteydessä tarkoituksena innostaa lapsia vanhempineen lukemisen pariin. Kirjastoissa järjestetään myös säännöllisesti satutunteja, joihin voivat osallistua sekä lapsiryhmät että yksittäiset lapset.

Kirjasto tarjoaa systemaattisesti kirjastonkäytön ohjausta Ylöjärven koulujen 2., 4. ja 7. luokille. Tokaluokkalaiset tutustuvat kirjastoon ja neloset sekä seiskat harjoittelevat tiedonhakua ja saavat tietoa kirjaston monipuolisista palveluista (mm. sähköiset palvelut e-kirjoineen). Opettajien toiveesta opastuksia järjestetään myös muille ryhmille.

Kirjavinkkausta tarjotaan systemaattisesti Ylöjärven koulujen 3.-, 5.- ja 7.- tai 8.-luokkalaisille. Pandemian aikana kirjavinkkaus toteutettiin etänä. Näin tavoitettiin jopa enemmän koululaisia kuin lähiopetuksessa. Kirjavinkkaukset jatkuvat hybridimallisina: opettajien kanssa sovitaan vinkkaustavasta.

Kirjastossa on tehty myös erilaisia kirjallisuuskokeiluja lukemisharrastuksen vahvistamiseksi. Opettajat voivat käyttää niitä kirjallisuusopetuksen apuna. Näitä ovat lukudiplomit jokaiselle luokka-asteelle, kirjasarjat ja lukupiirikirjat. Lukudiplomit uusittiin syksyllä 2020.

Nuorten (11-15-vuotiaat) lukupiiri aloitti pääkirjastossa keväällä 2022, ja sen suosio on kasvussa. Kirjasto järjestää sekä yksin että yhteistyökumppaneiden kanssa tapahtumia, jotka innostavat lapsia ja nuoria lukemaan (mm. Saturavintola, kirjavinkkioskki).

Parhailaan kirjastossa on avoinna lasten- ja nuortenkirjastotyöhön painottuvan kirjastonhoitajan tehtävä, jossa keskeistä on aktiivinen lukutaidon vahvistaminen.

Tulevaisuudessa Ylöjärvellä voisi toimia kirjaston, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteinen, vakituisessa työsuhteessa olevia lukukoordinaattori. Hän tekisi työtään sekä kirjastoissa, kouluissa ja päiväkodeissa. Luontevia yhteistyökumppaneita olisivat nuorisopalvelut ja iltapäivätoiminta. Lukukoordinaattori kehittäisi innovatiivisia tapoja, joilla lukeminen ja kirjallisuus voisivat näkyä sekä lasten ja nuorten arjessa että erilaisissa tapahtumissa. Tehtäväkuvan määrittelyssä voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksen taannaisen lukukoordinaattorihankkeesta saatuja hyviä kokemuksia. Näin lukutaitojen vahvistaminen saataisiin nykyistä kiinteämmäksi osaksi lasten ja nuorten arkea, ja tuloksia alkaisi varmasti näkyä muutamassa vuodessa. Tietävästi Suomessa ei vielä ole kouluissa tai päiväkodeissa vakituisia lukukoordinaattoreita. Tässä olisi Ylöjärvellä jälleen yksi mahdollisuus toimia rohkeana edelläkävijänä.

Pääkirjasto Leija on 20-vuotias. Vaikka se on kestänyt aikaa yllättävän hyvin, on maailma sen ympärillä muuttunut paljon. Elämästä on tullut hajanaisempaa, keskittyminen ja rauhoittuminen on useimmille yhä vaikeampaa. Monissa kirjastoissa tähän on vastattu luomalla kirjastoon lukusoppia, rauhoittumispaikkoja ja muita lukemaan innostavia tiloja. Erilaisin innovatiivisin hylly- ja esillepanotavoin kirjoihin tarttumisesta on tehty aiempaa houkuttelevampaa.

Kirjaston tilojen tulisi antaa myös päiväkotiryhmille ja koululuokille nykyistä paremmat mahdollisuudet lukemiseen keskittymiseen ja oma-aloitteiseen kiinnostavan lukemisen etsimiseen. Kirjastotalo Leijan tilat tulee päivittää tämän päivän tarpeisiin. Päivitys tulee linkittää monitoimitalon suunnitteluun. Suunnitteluun kannattaa osallistaa lapsia, nuoria, päiväkotien ja koulujen henkilöstöä sekä lasten vanhempia ja muita kaupunkilaisia. Näin heidän toiveensa, ideansa ja tarpeensa tulisivat kuulluiksi. Pienimuotoisina ratkaisuja voitaisiin hyödyntää myös Kurun ja Viljakkalan kirjastojen kehittämisessä.

Esittelijä	Sivistysjohtaja
Päätösehdotus	Kasvatus- ja opetuslautakunta päättää antaa lausuntonsa valtuustoaloitteeseen edellä olevan selosteosan mukaisena.
Päätös	Hyväksyttiin.